

”Према члану 1036. став 1. Закона о облигационим односима, на основу уговора о новчаном депозиту банка отвара рачун у корист и на терет којег уписује сва потраживања и дуговања која произађу из послова са депонентом с тим што је по члану 1037. став 1. истог закона обавезна да врши исплате са рачуна у границама расположивих средстава.

Према члану 1043. став 1. Закона о облигационим односима улог на штедњу је новчани депозит поводом кога банка издаје депоненту штедњу књижицу.

На основу уговора о новчаном депозиту, односно штедне књижице, банка, по члану 1035. став 2. Закона о облигационим односима, стиче право да располаже депонованим новцем и дужна је да га врати према условима предвиђеним у уговору, односно штедној књижици. Ако није супротно уговорено, депонент, на основу члана 1038. став 2. Закона о облигационим односима, има право да располаже делом салда или целим салдом у сваком тренутку. Кад је реч о штедњи, салдо депонента се, према члану 1044. ст. 1. и 2. Закона о облигационим односима, исказује уношењем свих уплата и подизања новца у штедњу књижицу, које банка потврђује печатом и потписом овлашћеног лица.

Из реченог произлази да депонент има право да располаже салдом у сваком тренутку, док банка има обавезу да новчани депозит врати кад га депонент, у складу са уговором или условима штедне, затражи. Одредбом члана 1044. став 3. Закона о облигационим односима предвиђено је да је сваки споразум супротан уношењу свих уплата и подизања новца на штедњу књижицу ништав.

То све упуђује на закључак да су уплате и подизања новца, као акти располагања салдом који се могу предузимати у свако доба, регулисани принудним прописима. Ако се њихов режим не може мењати споразумно, не може ни једнострано. Самим тим не може се мењати ни актима носиоца монетарне власти. Неосновано се, стога, у ревизији инсистира на одлуци гувернера НБЈ о условима и начину давања краткорочних кредита банкама на основу дефинитивне продаје депоноване девизне штедне грађана.

Пошто је, овде, предмет новчаног депозита страна валута, тужена је дужна да тужиоцу врати оно што је од њега примила. То налажу услови уговора о новчаном депозиту, односно штедној књижици, а они су, по члану 1035. став 2. Закона о облигационим односима, једино релевантни при утврђивању обавезе враћања депонованог новца”.

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 657/94 од 02.03.1994)

Припремио др Зоран Ивошевић

ОДЛУКЕ САВЕЗНОГ УСТАВНОГ СУДА

Пропис Савезне владе о забрани привременог увоза моторних возила нема повратно дејство

Савезна влада прописала је, одредбама чл. 1. и 2. Уредбе о допунама Уредбе о привременом извозу и увозу робе (“Сл. лист СРЈ”, број 52/94), забрану привременог увоза моторних возила за потребе представништава страног правног лица чији су оснивачи предузећа и друга правна лица, односно физичка лица са седиштем, односно пребивалиштем у СРЈ и уредила друга питања у вези с том забраном.

Грађанин сматра да Уредба, због тога што има повратно дејство - које уредба, по Уставу СРЈ, не може имати - није сагласна с Уставом СРЈ.

Уредба се односи, пре свега, на возила која су привремено увезена; није реч, дакле, о коначно увезеним моторним возилима. Стога овде ни не може бити речи о повратном дејству Уредбе противно одредби члана 117. став 1. Устава СРЈ. Гледано са тога становишта, оспорена уредба није несагласна с Уставом СРЈ.

Влада је овлашћена, одредбама члана 47. Закона о спољнотрговинском пословању ("Сл. лист СРЈ", бр. 46/92, 16/93 и 24/94), да прописује и режим привременог увоза, што подразумева и њено овлашћење да пропише врсту робе која не може уживати режим привременог увоза. Влада то остварује и у оквиру вођења економске, односно царинске политике, не вређајући, при томе, ни у чему, Устав СРЈ.

(Савезни уставни суд, решење IV У број 120/94, од 12. октобра 1994)

Затезна камата може се уређивати само савезним законом

Одредбом члана 36. Одлуке о општим условима за испоруку електричне енергије ("Сл. гласник РС", бр. 53/92, 72/92 и 25/93) одређено је да је потрошач електричне енергије који своју новчану обавезу не испуни у роковима утврђеним уговором о испоруци електричне енергије дужан да, заједно с главним дугом, плати и затезну камату, у висини стопе раста цена на мало, увећану за 1,2% месечно, уколико уговором није друкчије одређено.

Затезна камата може бити уређена само савезним законом. То питање не може, због тога, бити предмет уређивања општим актом организације која врши јавна овлашћења. По одредби члана 277. став 1. Закона о облигационим односима ("Сл. лист СФРЈ", бр. 29/78, 39/85 и 57/89, и "Сл. лист СРЈ", број 31/93), дужник који закасни с испуњењем новчане обавезе дугује, поред главнице, и камату, чија се висина одређује законом. Висина стопе затезне камате прописана је одредбама члана 1. Закона о висини стопе затезне камате ("Сл. лист СРЈ", бр. 32/93 и 24/94), по којима дужник у доцњи плаћа затезну камату по стопи утврђеној тим законом. Ни тим ни другим савезним законом није прописано да висина стопе затезне камате може бити утврђена било којим другим општим актом осим савезним законом. Отуда је оспорена одлука противна савезном закону.

(Савезни уставни суд, одлука У број 58/92, од 13. јула 1994)

Општи услови продаје ПТТ услуга подложни су уставно-судској контроли уставности и законитости. Тај акт не може уређивати права и обавезе грађана.

Одлукама о општим условима продаје ПТТ услуга, од 25. маја 1992. и 26. јула 1993. године, које је донело Јавно предузеће ПТТ саобраћаја "Србија", прописане су одређене обавезе кориснику ТТ услуга које се тичу претплатничког односа - "дужничко-поверилачког односа"; начин фактурисања и наплате ТТ услуга, које се врши не само на основу утрошених телефонских импулса за претходни месец, него и аконтационо, на начин ближе одређен тим одлукама; на обавезе претплатника којима не буде достављен рачун о ТТ услугама, и на плаћање затезне камате у случају доцње у исплати рачуна за ТТ услуге.

Оцењујући уставност и законитост оспорених одлука, Савезни уставни суд је становишта по којем су те одлуке општи акти, и по којем оне, стога, подлежу уставносудској контроли уставности и законитости коју врши Савезни уставни суд, сагласно одредби члана 124. став 1. тачка 2. и 3. Устава СРЈ.

Савезни уставни суд оценио је, затим, да је реч о односима који спадају у питања која су, по Уставу СРЈ, у надлежности Савезне Републике Југос-

лавије, и да Јавно предузеће није имало право да, својим актом, уређује питања која могу бити уређена само савезним законом.

Иако оспорене одлуке нису на снази у време кад се оцењује њихова уставност и законитост, Савезни уставни суд оцењивао је њихову уставност и законитост, сагласно одредби члана 124. став 2. Устава СРЈ, по којој може одлучивати о уставности и законитости аката који су престали да важе, ако од престанка важења до покретања поступка није протекло више од једне године. Савезни уставни суд учинио је то због значаја питања која су била предмет оспорених одлука у време док су биле на снази. То су питања: кредитираних ПТТ услуга, дужничко-поверилачког односа, утврђивања висине рачуна за извршене ТТ услуге, аконтационог обрачуна ТТ услуга и висине стопе затезне камате.

Оцењујући уставност и законитост оспорених одлука, Савезни уставни суд је истакао: Закон о ПТТ услугама, па ни Закон о облигационим односима, не допушта ПТТ организацијама да своје услуге сматрају - кредитираним услугама, што би за последицу имало све оно што се тиче стварног постојања кредитног односа, који се, уосталом, заснива само уговором о кредиту. Одредбе оспорених одлука о дужничко-поверилачком односу дају могућност Јавном предузећу да, противно одредби члана 324. став 1. Закона о облигационим односима, телефонског претплатника стави у дошњу и пре него што протекне рок у којем је он дужан испунити своју обавезу, са свим последицама дошње. Грађанин не може бити обавезан да сам утврђује висину рачуна у одређеном случају, и да сноси последице пропуштања ПТТ организације да му достави рачун, будући да је у питању једна обавеза грађанина која му може бити наметнута само законом. Јавно предузеће није имало право да, у време инфлације, прописује начин плаћања ТТ услуга тако што ће последице инфлације преваљивати само на кориснике ПТТ услуга, на начин прописан оспореним одлукама. Висина стопе затезне камате прописана је Законом о висини стопе затезне камате, који ПТТ организацију не овлашћује на прописивање висине стопе затезне камате на потраживања по основу ПТТ услуга, па Јавно предузеће није имало право на прописивање обавезе ТТ претплатника на плаћање затезне камате у случају дошње.

(Савезни уставни суд, одлука II У број 5/92, од 12. јула 1994)

ПТТ организација може одредити да се у случају промене намене телефона с претплатником заснива нов претплатнички однос

Чланом 15. Правилника о критеријумима за заснивање претплатничког односа у ТТ саобраћају за Јавно предузеће ПТТ саобраћаја "Србија" ("Сл. гласник РС", број 8/93) одређено је да је претплатник-физичко лице који жели да ТТ уређај користи у пословне сврхе дужан да изврши промену намене претплатничког ТТ уређаја даном почетка обављања делатности. У томе случају, гаси се претплатнички однос с физичким и заснива претплатнички однос с правним лицем, без примене критеријума за заснивање претплатничког односа, из члана 4. Правилника, по којима се одлука о заснивању претплатничког односа доноси по приоритету прописаном тим одредбама Правилника.

Пошто је Закон о ПТТ услугама прописао кад престаје претплатнички однос, и пошто тај закон није прописао да се претплатнички однос гаси у случају промене намене ТТ уређаја, покретачи поступка сматрају да одредбе члана 15. Правилника нису сагласне са савезним законом.

Телефонски претплатник може бити, по одредби члана 67. став 1. Закона о ПТТ услугама ("Сл. лист СФРЈ", бр. 2/86 и 26/90), појединац, или правно лице. ПТТ организација одређује, по одредби члана 67. став 3. тога закона, критеријуме, услове и друге елементе за утврђивање редоследа и првенства у прикључивању телефонских уређаја, по поднетим захтевима. Иако та законска одредба не говори о промени намене коришћења ТТ уре-

ђаја, она, по мишљењу Савезног уставног суда, не искључује право ПТТ организације да својим општим актом о редоследу и првенству у заснивању претплатничког односа уреди и случај промене намене коришћења ТТ уређаја. ПТТ организација може, дакле, прописати да се, у томе случају, гаси претплатнички однос с физичким и заснива однос с правним лицем.

Промена намене коришћења ТТ уређаја зависи од воље корисника постојећег ТТ уређаја. Грађанин, дакле, сам одлучује о томе да ли ће свој ТТ уређај користити у пословне сврхе. Дужност коју му намећу оспорене одредбе Правилника тичу се само дана којим мора пријавити промену намене коришћења ТТ уређаја. При томе, уколико до тога дође, Јавно предузеће не обавезује корисника ТТ уређаја на поступак који важи за прво заснивање претплатничког односа, нити прописује престанак тога односа, већ само последице промене намене коришћења постојећег ТТ уређаја. Стога то, по оцени Савезног уставног суда, није противно савезном закону.

(Савезни уставни суд, одлука III У број 37/94, од 13. јула 1994)

Забрана држања и кретања животиња одређене врсте на одређеном подручју није повреда права својине, зајемченог уставом СРЈ

Одредбама Одлуке СО Београда о држању домаћих животиња на територији Београда ("Сл. лист града Београда", бр. 29/93, 32/93, 4/94 и 7/94) прописано је да се на територији Београда не може држати, ни кретати, одређена врста паса (пит-бул теријер) и прописане казне за прекршај одредби те одлуке.

Грађанин сматра да оспорене одредбе Одлуке нису у складу с Уставом СРЈ и Законом о основним својинско-правним односима, будући да значе неуставно ограничење права својине, које може бити прописано само законом.

Право својине, зајемчено Уставом СРЈ, и уређено одредбама Закона о основним својинско-правним односима, није и - право које се може остваривати независно од одређеног режима за ствари које грађанин може имати у својини. Уставно право својине не значи да грађанин не може бити подвргнут никаквом режиму у остваривању тога права. Из тога права не може се изводити право грађанина да право својине остварује независно од тога да ли природа предмета својине налаже и одређен режим поседовања и коришћења тога предмета. Позив на уставно право својине не спречава органе власти, односно органе локалне самоуправе да, руковођени одређеним комуналним и другим разлозима живота у урбанизованим и другим местима, пропишу да грађанин, на одређеном подручју, не може држати одређене врсте животиња. Ограничење те врсте није и повреда уставног права својине, будући да грађанину не забрањује право својине и да га само обавезује на то да поштује одређен режим у којем се то право може користити. Отуда, приговор да прописано ограничење није могло бити уведено наведеном одлуком, већ само законом, није од значаја са становишта оцењивања сагласности оспорене одлуке с Уставом СРЈ и савезним законом.

(Савезни уставни суд, решење III У број 105/94, од 12. октобра 1994)

Одлука општинске скупштине о надзиђивању зграда и претварању заједничких просторија у станове није противна уставу СРЈ. Она може бити противна уставу и закону републике о чему одлучује Уставни суд републике.

Скупштина општине у С., донела је одлуку о надзиђивању зграда и претварању заједничких просторија у станове.

Неколико грађана сматра да оспорена одлука није у складу с Уставом СРЈ и Законом Републике Србије о надзиђивању зграда и претварању стано-

ва у заједничке просторије и захтева да Савезни уставни суд, због тога, утврди да оспорена одлука није уставна и законита.

Устав СРЈ, мада јамчи право својине, не садржи одредбе које би се, на било који начин, тицале просторног уређења и грађења објеката у својини грађана. Одредбама члана 77. Устава СРЈ, којима је утврђена надлежност Савезне Републике Југославије, исто тако, није утврђено да је Савезна Република Југославија надлежна да доноси и извршава законе у области друштвених односа која је предмет оспорене одлуке. Савезни уставни суд не налази, стога, да стоје разлози за покретање поступка за оцењивање сагласности оспорене одлуке с Уставом СРЈ. Та одлука може бити, можда, противна Уставу Републике Србије и њеном закону, а о томе одлучује - Уставни суд Републике Србије.

(Савезни уставни суд, решење III У број 110/94, од 12. октобра 1994)

Савезни министар одбране може прописати услове под којима се запосленима у Савезном министарству одбране или у Војсци Југославије може дати стан у закуп на неодређено време.

Одредбом члана 5. Правилника о начину и критеријумима за решавање стамбених потреба запослених у Савезном министарству одбране или у Војсци Југославије ("Сл. лист СРЈ", број 30/94) прописано је да се стан може дати у закуп на неодређено време лицу запосленом у томе министарству; професионалном војнику и цивилном лицу на служби у Војсци Југославије које има најмање 15 година службе у томе министарству, односно у Војсци, или 20 и више година пензијског стажа, од чега најмање 10 година у томе министарству или у Војсци; пензионисаном професионалном војнику и пензионисаном цивилном лицу из Министарства или Војске, ако је до престанка службе поднело молбу за решавање стамбеног питања, и члану заједничког породичног домаћинства наведених лица, без обзира на број година службе погинулог, односно умрлог лица.

Грађанин сматра да оспорени пропис није сагласан с уставним начелом о једнакости у правима и дужностима, будући да предност у давању стана у закуп даје лицима која су дуже провела у Министарству или у Војсци.

Давање стана у закуп, на неодређено време, није, оспореним прописом, условљено својствима човека и грађанина која, по одредби члана 20. став 1. Устава СРЈ, не смеју бити основ за неједнакост грађана у правима и дужностима. Савезни уставни суд сматра да је право даваоца стана у закуп да предност у давању стана у закуп даје онима који дуже раде у Министарству или у Војсци, и да се то не противи Уставу СРЈ, ни Закону о имовини Савезне Републике Југославије ("Сл. лист СРЈ", број 41/93), на основу којег је оспорени правилник донесен.

Уз све речено, ваља имати у виду и то да Устав СРЈ нема, за разлику од Устава СФРЈ од 1974. године, одредбу о праву грађанина на стицање станарског права на стан у друштвеној, односно у државној својини, и да стицање станарског права није, по Уставу СРЈ "уставна категорија". Давалац стана у закуп ничим није ограничен да прописује услове под којима ће давати у закуп стан којим он располаже.

(Савезни уставни суд, решење IV У број 80/94, од 14. септембра 1994)

Овлашћење савезног министра одбране да пропише програм стручног оспособљавања одређење категорије професионалих официра није противно Уставу СРЈ.

Одредбама члана 37. Уредбе о стањима у служби и унапређивању професионалних официра и професионалних подофицира ("Сл. лист СРЈ",

бр. 87/93, 33/94) прописано је да се официри-лекари, официри поморства и официри-дипломирани правници, упућују, по завршетку факултета, односно по завршетку војне академије, на приправнички стаж; да се на приправничком стажу оспособљавају за самостално обављање дужности - према програмима које за лекаре и официре поморства прописује начелник Генералштаба или старешина кога он овласти, а за дипломиране правнике - савезни министар одбране, или старешина кога он овласти.

Грађанин сматра да савезни министар одбране нема овлашћење да "командује официрима који нису у саставу Савезног министарства одбране"; да је то искључиво право председника СРЈ; да одредбе члана 60. Закона о Војсци Југославије не чине никакве разлике међу официрима-дипломираним правницима и другим официрима који имају обавезу да обаве приправнички стаж, и да је Савезна влада дала министру одбране овлашћење које му није смела дати, што је противно Уставу СРЈ и Закону о Војсци Југославије.

Обавеза професионалних официра-лекара, официра поморства и дипломираних правника да обаве приправнички стаж по завршетку факултета, односно војне академије, прописана је одредбама члана 60. Закона о Војсци Југославије ("Сл. лист СРЈ", број 43/94). Иако те одредбе наведеног закона не говоре о овлашћењу Савезне владе на доношење прописа за извршавање тих одредби наведеног закона, па ни о овлашћењу министра одбране, Савезни уставни суд не налази да је одредба члана 37. став 2. наведене уредбе противна Уставу СРЈ, односно Закону о Војсци. То оцену Савезни уставни суд заснива на схватању да право Владе на доношење прописа за извршење наведене законске одредбе происходи из њеног овлашћења на доношење прописа за извршавање савезних закона утврђеног одредбом члана 99. тачка 4. Устава СРЈ. Влада не мора имати непосредно законско овлашћење на доношење прописа за извршавање савезних закона. То значи да је Влада имала право на доношење Уредбе, па и право да савезног министра одбране овласти да пропише програм стручног оспособљавања одређене категорије официра-приправника. Право савезног министра одбране на доношење наведеног програма не значи, по мишљењу Савезног уставног суда, никакво "командовање" официрима Војске, нити то представља повреду права председника Републике, утврђених Уставом СРЈ, кад је реч о Војсци...

(Савезни уставни суд, решење IV У број 89/94, од 12. октобра 1994)

Уредба Савезне владе о вршењу војне обавезе не уређује испуњење опште војне обавезе, утврђене Уставом СРЈ, већ - начин извршења одређене одредбе закона.

Одредбама члана 56. Уредбе о вршењу војне обавезе ("Сл. лист СРЈ", број 36/94) прописано је да ће се до 6. новембра 1998. године на служење војног рока, сагласно одредби члана 361. Закона о Војсци Југославије ("Сл. лист СРЈ", број 43/94), позивати, и пре навршене 21 године живота, регрути одређених годишта, и да се, у томе року, у одређеним школским годинама, неће позивати регрути-студенти који су започели студије на одређеним факултетима, односно одређеним вишим школама.

Грађанин сматра да оспорене одредбе Уредбе нису сагласне с Уставом СРЈ, будући да је Уставом утврђено да се само законом може прописати начин остваривања појединих слобода и права човека и грађанина, односно да се само савезним законом може уредити начин испуњења опште војне обавезе, утврђене Уставом.

Уредба о вршењу војне обавезе донесена је у извршењу одредбе члана 361. Закона о Војсци Југославије, којом је прописано да ће се упућивање регрута на служење војног рока, по одредбама члана 301. тог закона, тј. кад наврше 21 годину живота, односно кад заврше школовање, вршити поступно, у року од пет година од дана ступања Закона на снагу, на начин који

пропише Савезна влада. Прописујући начин извршења једне законске одредбе - одредбе члана 361. Закона о Војсци Југославије, Влада не прописује начин испуњења опште војне обавезе већ начин извршења једне законске одредбе, што није и начин испуњења опште војне обавезе, који, сагласно одредби члана 137. став 1. Устава СРЈ, може бити прописан само савезним законом. Доносећи оспорену одредбу наведену уредбе Влада је, по оцени Савезног уставног суда, поступала на основу овлашћења из Закона о Војсци Југославије, и на основу свог уставног овлашћења на доношење прописа за извршавање савезног закона и других општих аката Савезне скупштине. Стога не стоје разлози за покретање поступка за оцењивање уставности и законитости одредбе члана 56. Уредбе о вршењу војне обавезе.

(Савезни уставни суд, решење IV У број 91/94, од 14. септембра 1994)

Законско овлашћење Влади да пропише начин на који ће се, у одређеном року, регрути упућивати на служење војног рока - није противно Уставу СРЈ

Одредбом члана 361. Закона о Војсци Југославије ("Сл. лист СРЈ", број 43/94) прописано је да ће се упућивање регрута на служење војног рока по одредбама члана 301. тога закона, вршити поступно, у року од пет година од дана ступања тога закона на снагу, на начин који пропише Савезна влада.

Грађанин сматра да оспорена законска одредба овлашћује Савезну Владу да пропише начин испуњења војне обавезе, што, сагласно Уставу СРЈ, може бити прописано само законом. Зато оспорена законска одредба није, по његовом мишљењу, сагласна с Уставом СРЈ.

Одредба члана 361. Закона о Војсци Југославије не овлашћује, по схватању Савезног уставног суда, Савезну владу да прописује начин испуњења опште војне обавезе, који, сагласно одредбама чл. 67. став 2. и чл. 137. став 1. Устава СРЈ, може бити прописан само савезним законом. У питању је, по мишљењу Савезног уставног суда, само овлашћење на извршење савезног закона, тј. одредаба чл. 301. и 361. Закона о Војсци Југославије. Сама одредба члана 361. наведеног закона прописала је, као прелазна одредба, да се одредбе члана 301. тога закона примењују поступно, у року од пет година од дана ступања Закона на снагу. Отуда, овлашћење Савезне владе да пропише начин на који ће се поступно остварити одредбе члана 301. Закона не значи и овлашћење Влади да пропише начин испуњења опште војне обавезе, тј. да пропише оно што, по Уставу СРЈ, може бити прописано само савезним законом. Влада добија само овлашћење да изврши ту законску одредбу, односно одредбу члана 361. Закона, о поступном остваривању правила из члана 301. Закона, по којем се регрути упућују на служење војног рока после навршене 21. године живота, односно после завршетка школовања на одређеним школама, при чему ће то правило бити остварено у одређеном раздобљу по ступању Закона на снагу. Влада нема, дакле, овлашћење да уређује оно што може бити уређено само савезним законом, па одредба члана 361. Закона о Војсци није, стога, несагласна с Уставом СРЈ.

(Савезни уставни суд, решење I У број 90/94, од 14. септембра 1994)

Припремио Ђорђе Ђурковић